

Büdcə Təşkilatları üçün 21 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“PUL VƏSAITLƏRİ YARATMAYAN AKTİVLƏRİN QİYMƏTDƏN DÜŞMƏSİ”

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il “13” yanvar
tarixli 1-05 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

Büdcə Təşkilatları üçün 21 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı

“PUL VƏSAITLƏRİ YARATMAYAN AKTİVLƏRİN QİYMƏTDƏN DÜŞMƏSİ”

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

1. Bu Standart "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və "Pul Vəsaitləri yaratmayan Aktivlərin Qiymətdən Düşməsi" adlı İctimai Sector üçün 21 Nöli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.
2. Bu standart, Uçot Qaydaları və Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının Tətbiqi üzrə Şərhlər və Təvsiyələrdə öz əksini tapmış əlavə müddəalar nəzərə alınmaqla tətbiq olunmalıdır.

Məqsəd və tətbiqi sahəsi

3. Bu standart:
 - (a) pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin qiymətdən düşüb-düşmədiyini müəyyən etmək və amortizasiya xərclərinin tanınmasını təmin etmək məqsədilə təşkilat tərəfindən tətbiq edilən prosedurları təyin edir; və
 - (b) Bu Standart həmçinin, təşkilatın nə zaman qiymətdən düşmə zərərini ləğv etməli olduğunu göstərir və açığlama tələblərini müəyyən edir.
4. Standartın 9-cu maddəsində qeyd edildiyi kimi pul vəsaitləri yaradan aktivlərə malik təşkilatlar bu cür aktivlər üçün "Pul vəsaitləri yaradan aktivlərin qiymətdən düşməsi" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 26 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını tətbiq edir. Pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərə malik təşkilatlar isə bu standartın pul vəsaitləri yaratmayan aktivlər ilə bağlı tələblərini tətbiq etməlidir.
5. Mühasibat uçotunun hesablama metodu əsasında maliyyə hesabatları hazırlayan və təqdim edən təşkilat bu Standartı aşağıda qeyd olunanlar istisna olmaqla pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin qiymətdən düşməsinin uçotu zaman tətbiq etməlidir:
 - (a) ehtiyatlar (bax. "Ehtiyatlar" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (b) tikinti müqavilələrindən yaranan aktivlər (bax. "Tikinti müqavilələri" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 11 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (c) "Maliyyə alətləri: məlumatların açıqlanması və təqdim edilməsi" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 15 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tətbiq sahəsinə daxil olan maliyyə aktivləri;
 - (d) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilən investisiya mülkiyyəti (bax. "Daşınmaz əmlak investisiyalar" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 16 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (e) Yenidən qiymətləndirilən məbləğ ilə ölçülən pul vəsaitləri yaratmayan torpaq, tikili və avdanlıqlar (bax: "Torpaq, tikili və avdanlıqlar" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 17 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı); və
 - (f) Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına amortizasiya ilə bağlı hansı uçot tələblərinin daxil edilməsi baxımından digər aktivlər.
6. Aşağıdakı kimi təsnifləşdirilmiş investisiyalar Büdcə Təşkilatları üçün 15 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tətbiq sahəsinə daxil olmayan maliyyə aktivləridir:
 - (a) "Birləşdirilmiş (konsolid edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 6 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilən nəzarət edilən müəssisələrə;

Büdcə Təşkilatları üçün 21 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“PUL VƏSAİTLƏRİ YARATMAYAN AKTİVLƏRİN QİYMƏTDƏN DÜŞMƏSİ”

- (b) “Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində investisiyaların uçotu” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 7 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilən asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə; və
- (c) “Birgə müəssisələrdə iştirak payları” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 8 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilən birgə müəssisələrə.

Bu cür investisiyalar pul vəsaitləri yaradan aktivlər kimi təsnifləşdirildikdə, “Pul vəsaitləri yaradan aktivlərin qiymətdən düşməsi” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 26 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq olunur. Bu cür aktivlər pul vəsaitləri yaratmayan aktivlər olduqda isə onlar üçün hazırkı standartın tələbləri tətbiq edilir.

- 7. Bu standart büdcə təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədən kənar fondlara tətbiq edilir.
- 8. Mühasibat uçotu üzrə qüvvədə olan tənzimləyici və hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı standart tətbiq edilir.

Əsas anlayışlar

- 9. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Fəal bazar aşağıdakı mövcud olan şərtləri əhatə edir:

- (a) bazarda alınıb-satılan mallar eyni tiplidir;
- (b) hazır alıcı və satıcı tapmaq hər an mümkündür; və
- (c) qiymətlər hamı üçün məlumdur.

Pul vəsaitləri yaradan aktivlər başlıca olaraq kommersiya gəlirləri yaratmaq məqsədilə saxlanılan aktivləridir.

Silinmə(xaric olunma) məsrəfləri maliyyə məsrəfləri və mənfəət vergisi xərcləri istisna olmaqla, aktivin silinməsinə (xaric olmasına) birbaşa aid edilə bilən əlavə məsrəflərdir.

Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyər silinmə məsrəfləri çıxılmaqla, müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatın həyata keçirilməsində maraqlı olan tərəflər arasında keçirilən əməliyyat nəticəsində aktivin satışından əldə edilə bilən məbləğdir.

Pul vəsaitləri yaratmayan aktivlər pul vəsaitləri yaradan aktivlər istisna olmaqla digər aktivləridir.

Pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin istehlak dəyəri xidmət potensialını saxlayan aktivlərin cari dəyəridir.

- 10. Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir.

Pul vəsaitlərini yaradan Aktivlər

11. Təşkilat sözügedən mülahizəni pul vəsaitləri yaradan aktivlər və pul vəsaitləri yaratmayan aktivlər anlayışına uyğun olaraq həyata keçirə bilmək üçün müvafiq meyarlar hazırlamalıdır. Standartın 57-cı maddəsi qeyd edilən mülahizənin həyata keçirilməsi zamanı istifadə edilən meyarın açıqlanmasını tələb edir. Lakin, əksər təşkilatların ümumi məqsədini nəzərə alaraq, aktivlərin pul vəsaitləri yaratmayan aktivlər olduğu ehtimal edilir və buna görə də, Büdcə Təşkilatları üçün 21 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq olunur.

Qiymətdən düşə bilən aktivin müəyyən edilməsi

12. Pul vəsaiti yaratmayan aktiv, onun balans dəyəri bərpa edilə bilən xidmət dəyərindən artıq olduğu zaman qiymətdən düşür. Hazırkı Standartın 14-cü maddəsində qiymətdəndüşmə zərərinin yarana bilməsi haqqında əsas əlamətlər göstərilmişdir. Bu əlamətlərdən hər hansı biri mövcud olduqda, təşkilat bərpa edilə bilən xidmət dəyərini rəsmi qiymətləndirilməsini həyata keçirməlidir. Hər hansı qiymətdəndüşmə əlaməti mövcud olmadıqda, bərpa edilə bilən xidmət məbləğinin rəsmi qiymətləndirilməsi bu Standarta uyğun olaraq təşkilatdan tələb edilmir.
13. Təşkilat, aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən hər hansı əlamətin mövcud olub-olmadığını hər hesabat tarixində qiymətləndirməlidir. Əgər hər hansı belə əlamət mövcuddursa, müəssisə aktivin bərpa edilə bilən xidmət dəyərini qiymətləndirməlidir
14. Aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən hər hansı əlamətin olub-olmamasını qiymətləndirən zaman təşkilat ən azı aşağıda qeyd olunanları nəzərə almalıdır:

Xarici məlumat mənbələri

- (a) Aktiv tərəfindən göstərilən xidmətlər üçün tələbin və ya ehtiyacın tam və ya demək olar ki, kəsilməsi;
- (b) dövr ərzində təşkilatın fəaliyyət göstərdiyi texnoloji, hüquqi mühitdə və ya dövlət siyasətində təşkilat üçün baş vermiş və ya yaxın gələcəkdə baş verəcək mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər.

Daxili məlumat mənbələri

- (c) aktivin fiziki korlanmasına sübut mövcuddur;
- (d) dövr ərzində aktivin istifadə edildiyi və ya istifadə ediləcəyinin gözlənilmədiyi həcimdə və ya qaydada müəssisə üçün mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər baş vermiş və ya yaxın gələcəkdə baş verəcəyi gözlənilir. Bu dəyişikliklərə aktivin istifadəsiz qalması, aktivin aid olduğu əməliyyatın dayandırılması və ya yenidən təşkili planları, aktivin ilkin olaraq gözlənilən tarixdən əvvəl xaric olması planları daxildir;
- (e) Tamamlanmasından və ya istifadə üçün yararlı olmasından əvvəl aktivin tikintisinin dayandırılmasına dair qərar; və
- (f) daxili hesabatlarda aktivin xidmət göstəricilərinin gözləniləndən daha pis olduğunu və ya olacağını göstərən sübutlar mövcuddur.
15. Hazırkı Standartın 14-cü maddəsində verilmiş siyahı tam deyildir. Təşkilat, aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən digər əlamətləri müəyyən edə bilər. Digər göstəricilərin mövcud olması təşkilatın aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərini hesablaması ilə nəticələne bilər.
16. Təşkilat tikintinin dayandırılmasının amortizasiya testləri yaradıb-yaratmamasını qiymətləndirən zaman tikintinin sadəcə olaraq gecikdirildiyini və ya təxirə salındığını və yaxın gələcəkdə onun bərpa ediləcəyi və ya tamamlanmayacağı niyyətinin olub-olmamasını nəzərdən keçirməlidir. Tikinti müəyyən müddətə gecikdirildikdə və ya

təxirə salındıqda, layihə qiymətdən düşən deyil, həyata keçirilməkdə olan iş kimi nəzərdən keçirilə bilər.

17. Yuxarıda, standartın 14-cü maddəsinin (f) bəndində qeyd edildiyi kimi aktivin qiymətdən düşə bilməsinə dair daxili hesabatda əks olunan dəlillər aktiv tərəfindən təmin edilən məhsul və xidmət üzrə tələbin azalması ilə deyil, daha çox, aktivin məhsul və xidmət təmin etmək potensialı ilə bağlıdır. Bu aşağıdakı amillərin mövcud olmasını əhatə edir:
 - (a) Aktivin istismar və ya texniki qulluq xərclərinin ilkin olaraq büdcədə nəzərdə tutulduğundan kifayət qədər yüksək olması; və
 - (b) Zəif fəaliyyət göstəriciləri səbəbindən aktiv tərəfindən təmin edilən xidmətin və ya məhsuldarlığın səviyyəsinin ilkin olaraq gözlənilən nəticələrdən kifayət qədər aşağı olması.
18. Aktivin bərpa edilə bilən xidmət dəyərində dair qiymətləndirmənin aparılmasına ehtiyacın olub-olmadığının müəyyən edilməsi zamanı əhəmiyyətlik konsepsiyası tətbiq edilir. İlkin hesablamalar aktivin bərpa edilə bilən xidmət dəyərində balans dəyərindən əhəmiyyətli dərəcədə böyük olduğunu göstərdikdə, habelə həmin fərqi aradan qaldıracaq heç bir hadisə baş vermədiyi halda, təşkilatın aktivin bərpa edilə bilən dəyərini yenidən qiymətləndirməsinə ehtiyac qalmır. Oxşar şəkildə, ilkin təhlil aktivin bərpa edilə bilən xidmət məbləğinin 14-cü maddədə siyahısı verilmiş göstəricilərdən birinə (və ya bir neçəsinə) həssas olmadığını göstərə bilər.
19. Aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən əlamət mövcud olduqda, bu, aktivin qalan faydalı istifadə müddətinin, amortizasiya metodunun və ya silinmə (son qalıq) dəyərində, hətta əgər aktiv üçün heç bir qiymətdəndüşmə zərəri tanınmadıqda belə, yenidən baxılmalı və aktivə tətbiq edilə bilən Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun düzəliş edilməli olduğunu göstərir.

Bərpa edilə bilən məbləğin qiymətləndirilməsi

20. Bu Standart bərpa edilə bilən xidmət məbləğini, aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri ilə onun istifadə dəyəri arasında daha böyük olan dəyər kimi müəyyən edilir. Bu Standartın 21-38-ci maddələrində bərpa edilə bilən xidmət məbləğinin qiymətləndirilməsi üçün metodlar təqdim edilir.
21. Aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərində və istifadə dəyərində hər ikisinin müəyyən edilməsi hər zaman tələb olunmur. Əgər bu məbləğlərdən hər hansı biri aktivin balans dəyərində artıqdırsa, aktiv qiymətdən düşmüş hesab edilmir və digər məbləğin müəyyən edilməsinə ehtiyac qalmır.
22. Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri aktivin fəal bazarda satılmadığı halda belə müəyyən etmək mümkün ola bilər. Aktiv üçün aktiv bazar mövcud olmadıqda standartın 27-ci maddəsi satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərin hesablanması üzrə mümkün alternativ metod müəyyən edir.
23. Yaxın, yaxşı məlumatlandırılmış tərəflər arasında əməliyyat üzrə aktivin satışına dair məbləğin etibarlı şəkildə hesablanması üçün əsasın mövcud olmaması səbəbindən satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərin müəyyən edilməsi qeyri-mümkün olduqda, təşkilat aktivin istehlak dəyərini onun bərpa edilə bilən xidmət məbləği kimi istifadə etməlidir.

24. Aktivin istifadə dəyəri onun satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərindən əhəmiyyətli dərəcədə artıq olmadıqda, aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri onun bərpa edilə bilən məbləği kimi istifadə edilə bilər.

Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyər

25. Aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri üçün ən yaxşı nümunə müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatın həyata keçirilməsində maraqlı olan tərəflər arasında bağlanmış mütləq şərtli satış razılaşmasında əldə edilmiş qiymətdir. Lakin bu qiymət aktivin silinməsinə (xaric olmasına) birbaşa aid edilə bilən əlavə xərclər üzrə düzəliş edilmiş qiymət olmalıdır.
26. Mütləq şərtli satış razılaşması mövcud deyilsə, lakin aktiv fəal bazarda satılırsa, aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri onun silinmə məsrəfləri çıxılmaqla bazar qiymətinə bərabərdir. Cari bazar qiymətləri mövcud olmadığı zaman, ən son sövdələşmə tarixi və qiymətləndirmənin aparıldığı tarix arasında olan dövrdə iqtisadi vəziyyətdə heç bir əhəmiyyətli dəyişikliyin baş vermədiyi təqdirdə, ən son sövdələşmə qiyməti satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri qiymətləndirmək üçün əsas ola bilər.
27. Aktiv üçün mütləq şərtli satış razılaşması və ya fəal bazar mövcud olmadıqda, satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyər müəssisənin hesabat tarixində müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatın həyata keçirilməsində maraqlı olan tərəflər arasında baş verən sövdələşmədə silinmə (xaric olma) məsrəfləri çıxıldıqdan sonra aktivin silinməsindən (xaric olmasından) əldə ediləcək məbləği əks etdirmək üçün mövcud olan ən yaxşı informasiyaya əsaslanır. Aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri, rəhbərlik və ya idarə heyəti aktivini dərhal satmağa vadar edilməyə qədər məcburi satışı əks etdirmir.
28. Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərin müəyyən edilməsində öhdəlik kimi tanınan məsrəflərə aid olmayan silinmə (xaric olma) məsrəfləri çıxılmalıdır. Silinmə məsrəflərinə yalnız birbaşa əlavə məsrəflər aid edilir.
29. Aktivin xaric olunmasından sonra həyata keçirilən biznesin kiçildilməsi və ya yenidən təşkili ilə əlaqədar xərclər və işdən çıxma müavinətləri ("İşçilərin mükafatlandırılması" adlı Büdcə təşkilatları üçün 25 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edildiyi kimi), aktivini xaric etmək üçün birbaşa əlavə xərclərə aid edilmir.

İstifadə dəyəri

30. Aktivin mövcud xidmət potensialının cari dəyəri standartın 30-36-cı maddələrinin hər hansı birində müəyyən edilən müvafiq yanaşma vasitəsilə təyin edilir.

Amortizasiya edilmiş əvəzetmə dəyəri yanaşması

31. Aktivin əvəzetmə dəyəri onun ümumi xidmət potensialının əvəz edilməsi dəyəridir. Aktivin cari istifadə şəraitinin əks etdirilməsi məqsədilə, bu dəyər amortizasiya edilir.
32. Amortizasiya edilmiş əvəzetmə dəyəri aktivin artıq istehlak edilmiş və ya bitmiş xidmət potensialını əks etdirmək məqsədilə bu cür dəyər əsasında hesablanan toplanılmış qiymətdən düşmə xərcləri çıxılmaqla təkrar istehsal və ya əvəzetmə dəyəri kimi hesablanır (nə qədər aşağı olmasından asılı olmayaraq).
33. Aktivin əvəzetmə və təkrar istehsal dəyəri optimal əsasda hesablanır və aktiv üçün tələb edilən xidmət potensialını əks etdirir.

34. Ehtiyat və ya artıq potensial təhlükəsizlik və s. məqsədlər üçün saxlanıldıqda, bu cür ehtiyat və ya artıq potensial aktiv üçün tələb olunan xidmət potensialının tərkib hissəsidir.

Bərpa dəyəri yanaşması.

35. Bərpa dəyəri aktivin xidmət potensialının onun qiymətdən düşmədən əvvəlki səviyyəsinə qaytarılması dəyəridir. Sözügedən yanaşma çərçivəsində, aktivin mövcud xidmət potensialının cari dəyəri onun qiymətdən düşmədən əvvəl mövcud xidmət potensialının əvəz edilməsi dəyərindən hesablanan bərpa dəyərinin çıxılması ilə müəyyən edilir.
36. Qiymətdən düşmədən əvvəl aktivin mövcud xidmət potensialının cari əvəzetmə dəyəri, adətən, aktivin amortizasiya edilmiş təkrar istehsal və ya əvəzetmə dəyəri kimi müəyyən edilir (nə qədər aşağı olmasından asılı olmayaraq).

Xidmət vahidləri yanaşması

37. Xidmət vahidləri yanaşması çərçivəsində aktivin mövcud xidmət potensialının cari dəyəri aktiv amortizasiya edildikdən sonra ondan gözlənilən xidmət vahidləri sayının azalmasının əks etdirilməsi üçün aktivin qiymətdən düşmədən əvvəl mövcud xidmət potensialının cari dəyərinin azaldılmasıdır.
38. Aktiv qiymətdən düşmədən əvvəl onun mövcud xidmət potensialının cari əvəzetmə dəyəri, adətən, aktivin qiymətdən düşmədən əvvəl amortizasiya edilmiş təkrar istehsal və ya əvəzetmə dəyəridir (nə qədər aşağı olmasından asılı olmayaraq).

Yanaşmaların tətbiq edilməsi

39. İstehlak qiymətinin ölçülməsi üçün istifadə edilən ən münasib yanaşmanın seçilməsi məlumatın mövcudluğundan və ya qiymətdən düşmənin xüsusiyyətindən asılı olacaqdır:
- (a) Texnoloji, hüquqi və ya dövlət siyasətində kifayət qədər uzunmüddətli dəyişikliklər əsasında müəyyən edilən qiymətdən düşmələr, adətən, amortizasiya edilmiş əvəzetmə dəyəri yanaşmasından və ya müvafiq olan təqdirdə xidmət bölməsi yanaşmasından istifadə etməklə ölçülür;
 - (b) İstifadənin miqyası və ya üsulu üzrə kifayət qədər uzunmüddətli dəyişikliklər, o cümlədən, tələbin tam və ya demək olar ki, kəsilməsi əsasında müəyyən edilən qiymətdən düşmələr, adətən, amortizasiya edilmiş əvəzetmə dəyəri yanaşmasından və ya müvafiq olan təqdirdə, xidmət bölməsi yanaşmasından istifadə etməklə ölçülür; və
 - (c) Fiziki zərər üzrə müəyyən edilən qiymətdən düşmələr, adətən, bərpa edilən dəyər və ya müvafiq olan təqdirdə, amortizasiya edilmiş əvəzetmə dəyəri yanaşmasından istifadə etməklə ölçülür.

QIYMƏTDƏNDÜŞMƏ ZƏRƏRİNİN TANINMASI VƏ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

40. Yalnız aktivin bərpa edilə bilən xidmət məbləği onun balans dəyərindən az olduqda, bu balans dəyəri bərpa edilə bilən xidmət məbləğine qədər azaldılmalıdır. Həmin azalma qiymətdəndüşmə zərəri hesab olunur

41. Qiymətdəndüşmə zərəri dərhal mənfəət və ya zərərdə tanınmalıdır
42. Aktivin hesablanan qiymətdən düşmə xərcləri onun balans dəyərindən çox olduqda, aktivin balans dəyəri sifıra endirilir və müvafiq məbləğ mənfəət və zərərdə tanınır.
43. Qiymətdəndüşmə zərəri üzrə qiymətləndirilmiş məbləğ onun aid olduğu aktivin balans dəyərindən daha böyük olduqda, təşkilat bununla bağlı öhdəliyi yalnız digər Standart tərəfindən tələb edildikdə tanınmalıdır
44. Aktivin hesablanan qiymətdən düşmə xərcləri onun balans dəyərindən çox olduqda təşkilat “Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı tərəfindən tələb edildikdə sökülmə xərcləri üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklər tətbiq etməyə ehtiyac duya bilər.
45. Qiymətdəndüşmə zərəri tanındıqdan sonra, aktivin qalıq dəyəri çıxılmaqla (əgər varsa), aktivin yeni (nəzərdən keçirilmiş) balans dəyərini gələcək dövrlərdə onun qalan faydalı istifadə müddəti ərzində sistemə əsasda bölüşdürmək üçün aktivin köhnəlmə (amortizasiya) xərclərinə düzəliş edilməlidir.

QIYMƏTDƏNDÜŞMƏ ZƏRƏRİNİN “STORNO” EDİLMƏSİ

46. Təşkilat hər hesabat tarixində, hər hansı aktiv üçün əvvəlki dövrlərdə tanınmış qiymətdəndüşmə zərərinin artıq mövcud olmadığını və ya azaldığını göstərən hər hansı əlamətin mövcud olub-olmamasını müəyyən etməlidir. Əgər belə əlamət mövcuddursa, müəssisə həmin aktivin bərpa edilə bilən xidmət məbləğini qiymətləndirməlidir.
47. Hər hansı aktiv üçün əvvəlki dövrlərdə tanınmış qiymətdəndüşmə zərərinin artıq mövcud olmadığını və ya azaldığını göstərən hər hansı əlamətin mövcud olub-olmamasını müəyyən edərkən, təşkilat minimum aşağıdakı əlamətləri nəzərə almalıdır:

Xarici məlumat mənbələri

- (a) Aktiv tərəfindən göstərilən xidmət üzrə tələbin və ya ehtiyacın bərpa edilməsi.
- (b) dövr ərzində təşkilatın fəaliyyət göstərdiyi texnoloji, hüquqi mühitdə və ya dövlət siyasətində təşkilat üçün baş vermiş və ya yaxın gələcəkdə baş verəcək müsbət təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər.

Daxili məlumat mənbələri

- (c) hesabat dövrü ərzində aktivdən istifadə edildiyi və ya istifadə ediləcəyinin gözlənilmədiyi həcmdə və ya qaydada müəssisə üçün müsbət təsirə malik əhəmiyyətli dəyişikliklər baş vermiş və ya yaxın gələcəkdə baş verəcəyi gözlənilir. Bu dəyişikliklər aktivin faydalılığını yaxşılaşdırmaq və ya artırmaq üçün, ya da həmin aktivin aid olduğu əməliyyatı yenidən strukturlaşdırmaq üçün həmin dövr ərzində çəkilmiş xərcləri əhatə edir..
- (d) Başa çatmadan və ya istifadə üçün yararlı vəziyyətə gəlməzdən əvvəl tikintisi dayandırılan aktivin tikintisinin davam etdirilməsinə dair qərar.
- (e) daxili hesabatlarda aktivin xidmət göstəricilərinin gözləniləndən daha yaxşı olduğunu və ya olacağını göstərən sübutlar mövcuddur.
48. Standartın 47-cı maddəsində göstərilən siyahı məhdud deyildir. Təşkilat qiymətdən düşmə xərclərinin geri qaytarılması üçün digər göstəricilər müəyyən edə bilər ki, bu zaman təşkilatdan aktivin bərpa edilə bilən xidmət dəyərini yenidən hesablanması da tələb oluna bilər.

49. Yaxın gələcəkdə fəaliyyətin dayandırılması və ya struktur dəyişiklikləri üzrə öhdəlik müvafiq aktivin istifadə müddətində və üsulunda əhəmiyyətli uzunmüddətli dəyişikliklərə səbəb olduqda və təşkilata müsbət təsir göstərdikdə müvafiq fəaliyyətə aidiyyəti olan aktivin qiymətdən düşmə xərclərinin geri qaytarılmasını göstərir.
50. Hər hansı aktiv üçün tanınmış qiymətdəndüşmə zərərinin artıq mövcud olmadığını və ya azaldığını göstərən hər hansı əlamət mövcud olduqda, bu, hətta sözü gedən aktiv üzrə heç bir qiymətdəndüşmə zərəri "storno" edilmədikdə belə, aktivin yerdə qalan faydalı istifadə müddətinin, köhnəlmə (amortizasiya) metodunun və ya son qalıq (silinmə) dəyərinin bu aktivə tətbiq edilə bilən Standarta əsasən nəzərdən keçirilməli və ona düzəliş edilməli olduğunu göstərə bilər.
51. Hər hansı aktiv üçün əvvəlki dövrlərdə tanınmış qiymətdəndüşmə zərəri, yalnız sonuncu qiymətdəndüşmə zərəri tanındıqdan etibarən aktivin bərpa edilə bilən xidmət məbləğinin müəyyən edilməsi üçün istifadə edilmiş qiymətləndirmələrdə dəyişiklik baş verdikdə, "storno" edilə bilər. Bu halda, bu Standartın 59-cü maddəsində təsvir edilmiş hal istisna olmaqla, həmin aktivin balans dəyəri, onun bərpa edilə bilən məbləğinə qədər artırılmalıdır. Bu artım qiymətdəndüşmə zərərinin "storno" edilməsini təmin edir.
52. Bu standart təşkilatdan, yalnız qiymətdən düşmə xərclərinin geri qaytarılması göstəricisi mövcud olduqda, bərpa edilə bilən xidmət dəyəri üzrə rəsmi hesablamların aparılmasını tələb edir. Standartın 46-cı maddəsi ötən dövrlərdə aktiv üzrə tanınan dəyərdən düşmə xərclərinin artıq mövcud olmamasına və ya azaldılmasına dair əsas göstəriciləri müəyyən edir.
53. Qiymətdəndüşmə zərərinin "storno" edilməsi səbəbindən hər hansı aktivin balans dəyərində baş vermiş artım, əvvəlki illərdə həmin aktiv üzrə heç bir qiymətdəndüşmə zərərinin tanınmadığı hesab edilərək, onun cari hesabat tarixinə qalacağı balans dəyərindən (amortizasiya çıxılmaqla) yuxarı olmamalıdır.
54. Aktiv üçün qiymətdəndüşmə zərərinin "storno" edilməsi birbaşa mənfəət və ya zərərdə tanınmalıdır.
55. Qiymətdəndüşmə zərərinin "storno" edilmiş məbləği tanındıqdan sonra, həmin aktivin nəzərdən keçirilmiş balans dəyərini, son qalıq (silinmə) dəyəri çıxılmaqla (əgər varsa), onun qalan faydalı istifadə müddətinə sistemə əsasda bölüşdürmək üçün gələcək dövrlərdə aktivin amortizasiya xərclərinə düzəliş edilməlidir.

Aktivlərin yenidən təsnifləşdirilməsi

56. Aktivlərin pul vəsaitləri yaradan aktivlərdən pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərə keçirilməsi və ya pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərdən pul vəsaitləri yaradan aktivlərə keçirilməsi, yalnız, bu cür struktur dəyişikliyinə münasibliyinə dair aydın sübut olduqda baş verə bilər. Struktur dəyişikliyi, özü-özlüyündə, qiymətdən düşmə testlərinin aparılması və ya qiymətdən düşmə xərclərinin geri qaytarılması zərurətini yaratmır. Əksinə, qiymətdən düşmə testlərinin aparılması və ya qiymətdən düşmə xərclərinin geri qaytarılması göstəricisi, ən azından, struktur dəyişikliyindən sonra aktiv üçün tətbiq oluna bilən siyahı üzrə göstərilən göstəricilər əsasında müəyyən edilir.

Məlumatın açıqlanması

Büdcə Təşkilatları üçün 21 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“PUL VƏSAITLƏRİ YARATMAYAN AKTİVLƏRİN QIYMƏTDƏN DÜŞMƏSİ”

57. Təşkilat bu standartın və “Pul vəsaitləri yaradan aktivlərin qiymətdən düşməsi” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 26 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının hər bir aktiv sinfi üzrə tətbiq edilməsi mümkünlüyünü müəyyən etmək məqsədilə hazırlanan və qəbul edilən meyarları açıqlamalıdır.
58. Təşkilat aktivlərin hər bir sinfi üzrə aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- dövr ərzində mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdəndüşmə zərərlərinin məbləğini və həmin zərərlərin əks olunduğu maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatın müvafiq maddələrini
 - dövr ərzində mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdəndüşmə zərərlərinin “storno” edilmiş məbləğini və həmin zərərlərin “storno” olunduğu maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatın müvafiq maddələrini.
59. Bu Standartın məqsədi baxımından aktivlər sinfi dedikdə, təşkilatın həyata keçirdiyi əməliyyatlarda eyni istifadə olunan və oxşar xüsusiyyətli aktivlərin qruplaşması nəzərdə tutulur.
60. 58-ci maddədə tələb olunan məlumatlar aktivlərin müəyyən sinfi üçün açıqlanmış digər məlumatlar ilə təqdim oluna bilər. Məsələn, bu məlumat “*Torpaq, tikili və avadanlıqlar*” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 17 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında tələb edildiyi kimi hesabat dövrünün əvvəlində və sonunda torpaq, tikili və avadanlıqların balans dəyərlərinin uzlaşdırılması zamanı istifadə oluna bilər
61. “*Seqment hesabatları*” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən seqment məlumatlarını təqdim edən təşkilat, hər bir hesabat verilən seqment üçün aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:
- hesabat dövrü ərzində mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin məbləğini; və
 - hesabat dövrü ərzində mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin “storno” edilmiş məbləğini.
62. Təşkilat, dövr ərzində tanınmış və ya “storno” edilmiş hər əhəmiyyətli qiymətdəndüşmə zərəri üzrə aşağıdakı informasiyanı açıqlamalıdır:
- qiymətdəndüşmə zərərinin tanınmasına və yaxud “storno” edilməsinə səbəb olan hadisə və şərtləri.
 - tanınmış və yaxud “storno” edilmiş qiymətdəndüşmə zərərinin məbləğini.
 - aktivin xüsusiyyətlərini;
 - Müəssisə “*Seqment hesabatları*” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq seqment məlumatları təqdim etdikdə, aktivin aid olduğu seqment .
 - aktivin bərpa edilə bilən xidmət məbləğinin onun satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri və ya istifadə dəyərinə bərabər olmasını.
 - bərpa edilə bilən xidmət məbləği satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərə bərabər olduqda, satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri müəyyən etmək üçün istifadə edilmiş əsası (məsələn, ədalətli dəyərin fəal bazara istinadən təyin edilib-edilmədiyini).
 - Bərpa edilə bilən xidmət dəyəri istehlak dəyəri kimi götürüldükdə, istehlak dəyərinin müəyyən edilməsi üçün istifadə olunan yanaşma.
63. Təşkilat, dövr ərzində tanınmış qiymətdəndüşmə zərərlərinin məcmu məbləğləri və “storno” edilmiş qiymətdəndüşmə zərərlərinin məcmu məbləğləri üçün bu Standartın 61-ci maddəsinə əsasən açıqlanmayan məlumatları aşağıdakı qaydada açıqlamalıdır:

Büdcə Təşkilatları üçün 21 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
"PUL VƏSAITLƏRİ YARATMAYAN AKTİVLƏRİN QIYMƏTDƏN DÜŞMƏSİ"

- (a) qiymətdəndüşmə zərərlərinin təsir etdiyi aktivlərin əsas siniflərini və qiymətdəndüşmə zərərlərinin "storno" edilməsinin təsir etdiyi aktivlərin əsas siniflərini.
- (b) bu qiymətdəndüşmə zərərlərinin tanınmasına və qiymətdəndüşmə zərərlərinin "storno" edilməsinin tanınmasına səbəb olan əsas hadisələri və şərtləri.

Keçid müddəaları

- 64. Bu standart tətbiq tarixindən etibarən prospektiv qaydada tətbiq edilməlidir. Hazırkı Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartının qəbul edilməsi ilə bağlı yaranan qiymətdən düşmə xərcləri (qiymətdən düşmə xərclərinin geri qaytarılması) sözügedən standarta uyğun olaraq tanınmalıdır (yəni, mənfəət və ya zərərdə).
- 65. Bu standartın qəbulundan öncə təşkilatlar qiymətdən düşmə xərclərinin tanınması və geri qaytarılması üzrə uçot siyasətləri qəbul etdiyi halda, hazırkı standartın qəbul edilməsi uçot siyasətində dəyişiklərin yaranması ilə nəticələne bilər. Bu standartın qəbulundan sonra təşkilat "Uçot siyasətləri, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq müqayisəli təhlil və ya uçot siyasətlərində digər dəyişiklərin uçotu üçün alternativ yanaşma tətbiq etməməlidir.

Qüvvəyə minmə tarixi

- 66. Hazırkı Standart Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin müəyyən etdiyi tarixdən etibarən tətbiq edilir
- 67. Əgər təşkilat Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotunun Standartında qeyd edildiyi kimi maliyyə hesabatı məqsədilə mühasibat uçotunun hesablama metodunu qəbul edərsə, yuxarıda qeyd edilən hüquqi qüvvəyəminmə tarixindən sonra standart təşkilatın qəbul tarixi və ondan sonrakı dövr üçün illik maliyyə hesabatına tətbiq ediləcəkdir.